

УДК 347.921

В. А. КРОЙТОР,

*кандидат юридичних наук, доцент,
начальник кафедри цивільного права та процесу
Харківський національний університет внутрішніх справ*

ПРИНЦИП ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АПЕЛЯЦІЙНОГО ТА КАСАЦІЙНОГО ОСКАРЖЕННЯ РІШЕННЯ СУДУ

Створення ефективної системи правосуддя в Україні неможливе без упорядкування основних засад судочинства, розуміння принципів процесуального права як законодавцем, так і суб'єктами правозастосування. Абсолютно правильною є думка про те, що сьогодні принципи права стають не абстрактною правовою категорією, а дійовим інструментом, використання якого необхідне при вирішенні далеко не теоретичних спорів [1, с. 139]. Проблема принципів цивільного процесуального права активно обговорюється науковцями, проте найменш дослідженим є принцип забезпечення апеляційного і касаційного оскарження рішення суду. Втім, саме цей принцип заслуговує на детальне дослідження, оскільки його реалізація в нормах цивільного процесуального права має певні недоліки, що утруднює практику правозастосування.

Окремі аспекти апеляційного і касаційного оскарження судових рішень досліджували такі вітчизняні вчені: М. Бородін [2], П. Гвоздик [3], Л. Гузь [4], К. Гусаров [5], О. Дем'янова [6], І. Ємельянова [7], Н. Керноз [8], Д. Луспеник [9], Н. Сакара [9], В. Сердюк [10], Є. Чернушенко [11], П. Шевчук [12]. Проте дослідження забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду як принципу цивільного процесуального права не проводилося.

Отже, **метою** даного дослідження є узагальнення поглядів щодо поняття принципу забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду, а також аналіз проблемних питань регулю-

вання процедури перегляду рішень суду в апеляційному та касаційному порядку.

На рівні основних засад судочинства принцип забезпечення апеляційного і касаційного оскарження рішення суду був закріплений ст. 129 Конституції України ще в 1996 р. Проте до 2001 р. в цивільному судочинстві принцип мав суто декларативний характер, оскільки не отримав реалізацію в нормах Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК). Законом України від 21 червня 2001 р. «Про внесення змін до цивільного процесуального кодексу України» до ЦПК було включено главу 40 «Апеляційне провадження» і главу 41 «Касаційне провадження», якими було врегульовано процесуальний порядок апеляційного і касаційного оскарження та перегляду рішень і ухвал суду. Цим законом принцип забезпечення апеляційного і касаційного оскарження рішення суду було втілено в життя.

Закон України від 7 лютого 2002 р. «Про судоустрій України» в ст. 12 визначає, що учасники судового процесу та інші особи у випадках і порядку, передбачених процесуальним законом, мають право на апеляційне та касаційне оскарження судового рішення. Принцип забезпечення апеляційного і касаційного оскарження судових рішень закріплює також ст. 13 діючого ЦПК, що зазначає: особи, які беруть участь у справі, а також особи, які не беруть участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права та обов'язки, мають право на апеляційне та касаційне оскарження судових рішень у випадках та порядку, встановлених ЦПК.

Отже, нормативне закріплення досліджуваного принципу цивільного процесуального права дублюється в різних нормативно-правових актах.

Наявність у системі принципів цивільного процесуального права принципу забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду позитивно відображається на функціонуванні системи правосуддя в цілому, забезпечує дієвість інших засад судочинства, зокрема, законності судових рішень. Ефективність судового захисту прямо залежить від можливості повторного перегляду справи іншим складом суду, а також контролю за дотриманням вимог закону під час ухвалення рішення з боку вищих судів. Така система судочинства зводить до мінімуму ризик зловживань з боку осіб, які здійснюють правосуддя, дозволяє мінімізувати суб'єктивізм суддівського переконання і виправити помилки, допущені нижчими судами під час постановлення рішення. Всі ці фактори зміцнюють довіру до органів судової влади, зменшують негативні наслідки правового нігілізму населення, формують імідж держави як країни з демократичною системою правосуддя.

Проте реалізація досліджуваного принципу в нормах ЦПК є дещо недосконалою і потребує доопрацювання, оскільки ускладнює практику правозастосування і є підґрунтям для зловживань, перш за все, з боку суддів апеляційних судів.

Відповідно до ч. 1 ст. 292 ЦПК правом апеляційного оскарження наділені сторони та інші особи, які беруть участь у справі, а також особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їх права та обов'язки. Голова Апеляційного суду Харківської області М. Бородін, у цілому погоджуючись із розширенням кола суб'єктів апеляційного оскарження порівняно з ЦПК України 1963 р., зазначив, що цілком прогнозована така ситуація, коли після того, як суд розірвав шлюб між подружжям, сусід за сходовою площадкою може подати скаргу на рішення, вважаючи, що суд припустився помилки; і суд не вправі відмовити в прийнятті такої

скарги [2, с. 72]. На нашу думку, таке твердження є перебільшенням, оскільки більшість громадян навряд чи буде витрачати час та кошти на оскарження рішення суду, що в дійсності не зачіпає їх прав та обов'язків. Поодинокі ж випадки необгрунтованого звернення до суду, без сумніву, зустрічаються і в практиці судів першої інстанції.

Ми вважаємо, що надання можливості оскаржувати рішення суду першої інстанції особам, які не брали участі у справі, але суд вирішив питання про їх права та обов'язки, є виправданою і сприяє не лише захисту прав та інтересів таких осіб, а й реалізації принципу процесуальної економії, оскільки не змушує осіб, яких стосується рішення, вирішувати свою проблему, що створило рішення суду, через суд першої інстанції.

У літературі висловлюється цікава думка щодо удосконалення цивільних процесуальних норм: необхідно передбачити можливість оскарження в апеляційному порядку бездіяльності суду першої інстанції, якщо він відповідно до закону зобов'язаний вчинити певну дію [7, с. 18]. Важко погодитися з такою пропозицією, оскільки закріплення права на оскарження бездіяльності суду першої інстанції не лише перевантажить роботою суди апеляційної інстанції, а й дозволить апеляційному суду втручатися в хід розгляду ще не вирішеної справи. Крім того, для вирішення питання щодо бездіяльності місцевого суду апеляційний суд змушений буде знайомитися з матеріалами справи, а потім повертати їх до суду першої інстанції для закінчення розгляду справи за суттю, що не узгоджується з принципом процесуальної економії і перетворить процедуру розгляду справи на занадто громіздку. І нарешті, надання права на оскарження бездіяльності суду першої інстанції створить якісне підґрунтя для зловживань з боку осіб, які беруть участь у справі, у вигляді безпідставного затягування розгляду справи шляхом подання апеляційних скарг на бездіяльність суду, що безумовно, не узгоджується з принципом оперативності.

Якщо ж мова йде про можливість оскарження бездіяльності суду першої інстанції після вирішення справи за суттю, то таке оскарження просто втрачає сенс. На нашу думку, у разі незгоди особи з бездіяльністю суду першої інстанції особі варто дочекатися вирішення справи за суттю, а якщо рішення її не задовольнить, викласти незгоду з бездіяльністю суду як аргумент апеляційної скарги. За таких умов особа матиме змогу реалізувати своє право на апеляційне оскарження, не порушуючи при цьому процесуальні права інших осіб і принципів цивільного процесуального права.

Викликає певні зауваження зміст норми, що встановлює строк на апеляційне оскарження, зокрема, прив'язка початку його перебігу до моменту оголошення рішення суду. По-перше, не всі особи, які беруть участь у справі, присутні під час оголошення рішення суду. По-друге, навіть у разі такої присутності особі досить важко скласти апеляційну скаргу, не маючи перед собою повного тексту рішення суду. По-третє, загальновідомо, що суди часто проголошують лише вступну і резолютивну частину рішення, тим самим позбавляючи учасників процесу на момент проголошення рішення дізнатися, з яких мотивів суд дійшов тих чи інших висновків, що, звичайно, унеможливорює формулювання аргументів апеляційної скарги. Частково ця ситуація виправляється можливістю попереднього подання заяви про апеляційне оскарження, яка не потребує мотивування, але перешкоджає набранню рішенням законної сили. Після подання заяви про апеляційне оскарження особа ще має достатньо часу на складання апеляційної скарги, вже ознайомившись із текстом рішення. Проте значно зручнішим, на нашу думку, буде закріпити початок перебігу строку на апеляційне оскарження з моменту складання повного тексту рішення суду першої інстанції, як це передбачено, наприклад, ст. 186 Кодексу адміністративного судочинства України.

Точка зору, згідно з якою обчислення строку на апеляційне оскарження має по-

чинатися з моменту отримання копії рішення [7, с. 18], видається недостатньо обґрунтованою, оскільки така ситуація створить правову невизначеність щодо набрання рішенням законної сили. По-перше, діючий ЦПК передбачає обов'язок суду надсилати копії рішення лише особам, які брали участь у справі і не були присутні під час проголошення рішення в судовому засіданні. По-друге, особи, які брали участь у справі, можуть отримувати копії рішення в різний час, отже, і перебіг строку на апеляційне оскарження матиме різний момент відліку. По-третє, можлива ситуація, коли одна або декілька осіб, які брали участь у справі, взагалі не отримають копію рішення з тих чи інших причин. Як за таких обставин обчислювати строк набрання рішенням законної сили? І з якого моменту обчислювати строк на апеляційне оскарження особам, які не брали участь у справі, але суд вирішив питання про їх права та обов'язки? На нашу думку, доки не буде запропоновано відповіді на ці питання, така пропозиція не може бути втілена в життя.

Щодо поділу строку на апеляційне оскарження на дві частини – для подання заяви про апеляційне оскарження і для звернення з апеляційною скаргою – думки вчених розходяться. Існує позиція, відповідно до якої необхідно передбачити строк, протягом якого зацікавлені в поданні апеляційної скарги особи мають повідомити суд про бажання оскарження [7, с. 18] (що, власне, законодавець і передбачив, встановивши строк для подання заяви про апеляційне оскарження), а також протилежна точка зору, за якою розділення строку на апеляційне оскарження рішень та ухвал районних судів на два складники позбавлена будь-якого смислу [13, с. 88].

Ми все-таки вважаємо, що такий поділ має суттєве значення для правової визначеності становища осіб, прав і обов'язків яких стосується рішення. Якщо протягом визначеного законом строку рішення суду не було оскаржено в апеляційному порядку, воно набирає законної сили і за необхідності може бути звернене до виконан-

ня. Отже, несправедливо встановлювати для оскарження занадто довгий термін, скажімо, місяць. З іншого боку, встановлення більш короткого строку порушить права осіб, які не задоволені рішенням і бажають його оскаржити, оскільки такі особи матимуть недостатньо часу для складання якісної апеляційної скарги. За таких умов поділ строку на апеляційне оскарження є вдалим компромісом, оскільки невдовзі після проголошення рішення суду першої інстанції набирає законної сили, якщо заінтересовані особи не мали намір його оскаржувати; якщо ж справа має бути переглянута в апеляційному порядку, зацікавлені у цьому особи мають досить часу, щоб скласти апеляційну скаргу після звернення із заявою про апеляційне оскарження, подання якої перешкодило набранню рішенням чинності. Таким чином, поділ строку на апеляційне оскарження, з одного боку, прискорює момент набрання рішенням законної сили, а з іншого — дозволяє зацікавленим особам скласти обґрунтовану апеляційну скаргу.

Проблемним є питання застосування судом апеляційної інстанції такого повноваження, як скасування рішення суду і передання справи на новий розгляд. Стаття 311 ЦПК містить вичерпний перелік підстав для скасування рішення суду і передання справи на новий розгляд. Аналіз цього переліку дозволяє дійти висновку, що такими підставами є порушення судом першої інстанції деяких норм процесуального права. Проте, апеляційні суди нерідко зловживають правом повернення справи на новий розгляд, про що неодноразово зазначалося в роботах науковців [2, с. 74; 6, с. 325; 13, с. 89], і що підтверджують матеріали судової практики. Так, Апеляційним судом Автономної Республіки Крим розглянуто апеляційну скаргу фізичної особи на рішення Керченського міського суду Автономної Республіки Крим від 13 листопада 2007 р. у справі про відшкодування майнових збитків та моральної шкоди, заподіяних внаслідок дорожньо-транспортної пригоди. У своїй скаргі апелянт посилався на порушення судом

першої інстанції норм матеріального права та неправильне застосування норм процесуального права і просив рішення суду скасувати попереднє рішення та ухвалити нове рішення про задоволення його позову. Під час розгляду справи апеляційний суд виявив порушення норм і матеріального, і процесуального права, вказавши в ухвалі: «За таких підстав колегія суддів вважає, що у суду першої інстанції не було достатніх підстав для відмови у задоволенні позову ОСОБА_1, у зв'язку з чим оскаржене рішення суду не можна визнати законним та обґрунтованим, оскільки воно постановлено без повного з'ясування обставин, що мають суттєве значення для правильного вирішення справи. Крім того, суд не розглянув усі позовні вимоги, якими були обґрунтовані позовні вимоги ОСОБА_1, а саме з підстав, передбачених статтями 1166, 1167 ЦК України і цей недолік не був і не міг бути усунений ухваленням додаткового рішення судом першої інстанції. Зазначені обставини, згідно пункту 5 частини 1 статті 311 Цивільного процесуального кодексу України, є підставою для скасування рішення суду першої інстанції з направленням справи на новий розгляд» [14].

При цьому апеляційний суд із невідомих причин проігнорував п. 1 ч. 1 ст. 309 ЦПК, згідно з яким неповне з'ясування судом обставин, що мають значення для справи, є підставою для скасування рішення суду першої інстанції і ухвалення нового рішення або зміни рішення. Натомість, суд мотивував повернення тим, що «суд не розглянув усі позовні вимоги, якими були обґрунтовані позовні вимоги», посилаючись на п. 5 ч. 1 ст. 311 ЦПК. При цьому з тексту ухвали апеляційного суду випливає, що суд першої інстанції розглянув усі позовні вимоги, відмовивши в їх задоволенні в повному обсязі.

Радикальним варіантом протидії необґрунтованому застосуванню апеляційними судами повноваження щодо повернення справи на новий розгляд до суду першої інстанції є виключення з ЦПК норми, що закріплює таке повноваження. Прихиль-

ники такої точки зору аргументують свою пропозицію успішною практикою апеляційних господарських судів в Україні, які позбавлені права направляти справи у суди першої інстанції на повторний розгляд [13, с. 90], як позитивний приклад наводять ст. 328 ЦПК РФ, що не надає право суду апеляційної інстанції у разі скасування рішення повертати справу до суду першої інстанції на новий розгляд [2, с. 71].

Науковці, що дотримуються менш категоричної позиції, звертають увагу на те, що існують такі порушення норм процесуального права, які неможливо або недоцільно виправляти в апеляційному суді. Неможливо, наприклад, у суді апеляційної інстанції виправити ситуацію, коли рішення ухвалено чи підписано не тим суддею, який розглядав справу. Разом із тим, треба також враховувати те, що апеляційний суд, незважаючи на повноваження перегляду рішення з питань факту і права, не слід перетворювати на суд першої інстанції [7, с. 19].

На нашу думку, компромісом у цій ситуації буде звуження підстав для скасування рішення з направленням справи на новий розгляд шляхом виключення з ч. 1 ст. 311 ЦПК пунктів четвертого і п'ятого. Слід залишити лише такі підстави для направлення справи на новий розгляд: справу розглянуто неповноважним суддею або складом суду; рішення ухвалено чи підписано не тим суддею, який розглядав справу; справу розглянуто за відсутності будь-кого з осіб, які беруть участь у справі, належним чином не повідомлених про час і місце судового засідання; справу розглянуто з порушенням правил виключної відсутності.

У разі ж, якщо суд першої інстанції вирішив питання про права та обов'язки осіб, які не брали участь у справі, або якщо суд розглянув не всі вимоги і цей недолік не був і не міг бути усунений ухваленням додаткового рішення судом першої інстанції, – такі випадки слід розглядати як порушення судом першої інстанції норм процесуального права, що є підста-

вою для скасування рішення суду першої інстанції й ухвалення нового рішення або зміни рішення.

На сьогодні ЦПК не обмежує коло рішень судів першої інстанції, що підлягають апеляційному оскарженню. Таке обмеження встановлене для ухвал, із яких оскарженню підлягають лише деякі, що включені до вичерпного переліку, встановленого ст. 293 ЦПК. Взагалі не підлягають апеляційному оскарженню судові накази.

І. Ємельянова у своєму дослідженні звертає увагу на те, що в західноєвропейських процесах не всі рішення суду першої інстанції можуть стати предметом розгляду апеляційної інстанції. Так, у Франції апеляція не допускається у випадках, якщо предмет спору незначний, а саме: коли сума вимог менше 13 000 франків (у зв'язку зі зміною грошової одиниці зараз ця сума і наведені нижче перераховані в євро). Крім того, у французькому цивільному процесі щодо окремої категорії справ з метою процесуальної економії апеляція в загальному її розумінні взагалі не допускається. Прикладами є рішення щодо звернення стягнення на нерухоме майно, про банкрутство, про виправлення фактичних помилок тощо. У цих випадках можливим є тільки право на подання так званої «апеляції-скасування», коли під час розгляду в суді першої інстанції були суттєво порушені норми процесуального права.

Цивільні процесуальні кодекси Німеччини та Бельгії також містять обмеження апеляційного оскарження залежно від ціни позову. В Німеччині цією граничною межею є 1 500 DM, а в Бельгії – 75 000 бельгійських франків [7, с. 17].

Постає питання: чи не слід Україні взяти до уваги досвід європейських країн і також передбачити можливість апеляційного оскарження лише певних категорій рішень суду першої інстанції. З одного боку, такий підхід сприятиме розвантаженню апеляційних судів, реалізації принципу оперативності і процесуальної економії. З іншого – зменшить шанси на належний судовий захист, оскільки відсутність можливості пе-

ревірити законність та обґрунтованість судового рішення збільшує ризик його невідповідності встановленим вимогам.

Неможливість оскарження рішення суду першої інстанції засуджує М. Бородин, який зазначає, що тим самим порушуються основні принципи судочинства, а також відоме правило «подвійної підсудності», згідно з яким одна й та ж справа повинна бути розглянута двічі: перший раз – у суді першої інстанції, другий – у суді апеляційної або касаційної інстанції [2, с. 72].

Неможливість апеляційного оскарження рішень суду першої інстанції, на думку К. Гусарова, суперечить принципу двоінстанційності судової системи і конституційним гарантіям оскарження судових актів [15, с. 82].

Слід визнати слушними означені точки зору вчених і погодитися, що встановлення певних виключень із права на апеляційне оскарження рішень суду першої інстанції обмежить право особи на належний судовий захист.

Ми вважаємо, що до права на касаційне оскарження судових рішень слід підходити дещо по-іншому. Перегляд рішень суду в касаційному порядку є додатковою гарантією законності рішення суду першої або апеляційної інстанції, специфіка якого полягає в перевірці дотримання нижчими судами норм матеріального і процесуального права під час постановлення рішення. Тобто суд касаційної інстанції перевіряє не питання факту, а лише питання права. Отже, основним завданням касаційного суду є контроль за однаковим застосуванням нижчими судами законодавства України.

Перегляд справи судом касаційної інстанції відбувається вже після перегляду рішення апеляційним судом, що покликаний перевіряти як законність, так і обґрунтованість рішення. Можливість другого перегляду справи не завжди видається обґрунтованою, оскільки одним із основоположних аспектів верховенства права є принцип правової визначеності, який вимагає, зокрема, щоб остаточне вирішення судом

спору не ставилося під сумнів [9, с. 99]. Потенційним наслідком перегляду справи в касаційному порядку є скасування або зміна рішення, що набрало законної сили. Така ситуація в багатьох випадках зумовлює необхідність повороту виконання судових рішень, оскільки черговість розгляду справи Верховним судом України, як правило, триває декілька місяців. Це зумовлює правову невизначеність щодо прав осіб, які беруть участь у справі.

З іншого боку, загалом скасувати можливість касаційного оскарження є занадто радикальним заходом, оскільки порушення норм матеріального і процесуального права місцевими і апеляційними судами допускаються доволі часто, і їх вчасне виправлення є запорукою права на належний судовий захист. Отже, компромісом буде обмеження права на касаційне оскарження рішень суду першої інстанції та апеляційних судів певними умовами.

У літературі пропонується впровадити цілу систему процесуальних «фільтрів» (деякі з них уже функціонують), що має становити: обов'язкове попереднє апеляційне оскарження судового рішення, обмеження ціни позову та виду судових рішень, що можуть бути переглянуті, додержання умов допуску касаційної скарги до розгляду [9, с. 103]. Слід визнати дану позицію вельми слушною та обґрунтованою.

Окремої уваги заслуговує питання строку на касаційне оскарження судових рішень. На сьогодні ЦПК встановлює двомісячний строк з дня набрання законної сили рішенням або ухвалою апеляційного суду для подання касаційної скарги, що може бути поновлений суддею касаційної інстанції у разі його пропущення з поважних причин. При цьому строк для подання заяви про поновлення строку на касаційне оскарження законом не обмежений, що є результатом зміни відповідної норми ЦПК, оскільки в першій редакції ст. 325 ЦПК зазначалося, що строк на касаційне оскарження може бути поновлено не більш як у межах одного року з дня виникнення права на касаційне оскар-

ження. В березні 2006 р. дане обмеження було скасоване, що видається не виправданим, оскільки безстрокова можливість для поновлення строку на касаційне оскарження створює правову невизначеність через те, що особи, яких стосується рішення суду, що набрало законної сили, в будь-який момент можуть чекати його перегляду і, відповідно, скасування або зміни.

Проведене дослідження торкається лише окремих аспектів реалізації принципу

забезпечення апеляційного і касаційного оскарження судових рішень в нормах цивільного процесуального права. Безумовно, проблема потребує подальшої наукової розробки, зокрема, необхідно дослідити питання меж апеляційного і касаційного оскарження, розробити систему умов допуску до касації тощо. Лише досконала система перегляду судових рішень забезпечить належне та ефективне здійснення правосуддя в цивільних справах.

Література

1. Спасибо-Фатєєва І. «Трансцендентна судова мімікрія» або про принципи права, аналогію закону та права у судовій практиці / І. Спасибо-Фатєєва // Вісник академії правових наук України. – 2003. – № 4(35). – С. 137–149.
2. Бородин М. Перегляд цивільних справ у порядку апеляції / М. Бородин // Право України. – 2004. – № 8. – С. 71–75.
3. Гвоздик П. О. Апеляційне провадження у цивільних справах : практ. посіб. / Гвоздик П. О., Мазурок В. А., Проскурницький П. І. / Академія суддів України. – К. : Унів. вид-во «Пульсари», 2006. – 68 с.
4. Гузь Л. Е. Апелляционное и кассационное производство. Теория, проблемы и практика применения судами первой, апелляционной и кассационной инстанций / Гузь Л. Е. – Х. : Медиа-группа «Харьков юридический», 2003. – 248 с.
5. Гусаров К. В. Повноваження суду касаційної інстанції у цивільному судочинстві / К. В. Гусаров // Право і безпека. – 2005. – № 5'5. – С. 54–63.
6. Дем'янова О. В. Підстави застосування повноважень апеляційного суду при перегляді ухвал / О. В. Дем'янова // Держава і право : зб. наук. праць. – 2006. – Вип. 32. – С. 321–326.
7. Ємельянова І. Апеляційний і касаційний перегляд судових рішень в цивільному судочинстві: теоретичні та практичні аспекти / І. Ємельянова // Право України. – 2004. – № 2. – С. 16–21.
8. Керноз Н. Є. Перегляд судових рішень у порядку адміністративного, цивільного, господарського судочинства як різновид судового захисту прав, свобод та інтересів осіб : навч. посіб. / Керноз Н. Є. – Чернігів : Чернігівські обереги, 2006. – 75 с.
9. Луспеник Д. Українська модель касаційного оскарження судових рішень у цивільних справах: проблеми та перспективи удосконалення (спрощення) / Д. Луспеник, Н. Сакара // Право України. – 2008. – № 7. – С. 99–107.
10. Сердюк В. Право на оскарження судового рішення в аспекті розгляду справ Верховним судом України / В. Сердюк // Юридична Україна. – 2006. – № 8. – С. 84–90.
11. Чернушенко Є. А. Апеляційне оскарження в цивільному процесі України / НАН України; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького / Чернушенко Є. А. – К., 2004. – 172 с.
12. Шевчук П. І. Апеляційне та касаційне оскарження судових рішень : наук.-практ. коментар / Шевчук П. І. – К. : МАУП, 2002. – 92 с.
13. Бородин М. Теоретичні та практичні аспекти застосування інституту апеляції у цивільному процесі / М. Бородин // Право України. – 2008. – № 8. – С. 87–91.
14. Ухвала Апеляційного суду АРК у справі №22-ц-153-ф/2007 від 29.01.2008 р. / Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/pls/apex/f?p=204:3:3360180748639202:SEARCH:NO:RP::>
15. Гусаров К. В. Гражданская процессуальная правосубъектность суда апелляционной инстанции и его предметные полномочия / К. В. Гусаров // Право і безпека. – 2004. – № 3'1. – С. 80–83.

Надійшла до редколегії 23.03.2009

Анотації

У статті розглядається найменш досліджений у цивільному процесі принцип забезпечення апеляційного і касаційного оскарження рішення суду. Зазначається, що цей принцип заслуговує детального дослідження, оскільки його реалізація в нормах цивільного процесуального права має певні недоліки, що утруднює практику правозастосування. Вказується, що ефективність судового захисту прямо залежить від можливості повторного перегляду справи іншим складом суду, а також контролю за додержанням вимог закону під час ухвалення рішення з боку вищих судів.

В статье рассматривается наименее исследованный в гражданском процессе принцип обеспечения апелляционного и кассационного обжалования решения суда. Указывается, что данный принцип заслуживает детального исследования, поскольку его реализация в нормах гражданского процессуального права имеет свои недостатки, что и затрудняет практику правоприменения. Констатируется, что эффективность судебной защиты напрямую зависит от возможности пересмотра дела иным составом суда, а также контроля за соблюдением требований закона во время постановления решения со стороны высшего суда.

In the article principle of maintenance of the appeal and cassation appeal of the decision of court less investigated in civil process is considered. It is underlined, that the given principle deserves detailed research as its realisation in norms of a civil procedural right has the lacks, as complicates practice of legal usage. It is ascertained, that efficiency of judicial protection directly depends on possibility of revision of business by other structure of court, and also the control over observance of requirements of the law during the decision of the decision from the higher court.

УДК 347.921

Л. В. САПЕЙКО,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри цивільного права та процесу

Харківський національний університет внутрішніх справ

ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ ОBOB'ЯЗКІВ ОСІБ, ЯКІ БЕРУТЬ УЧАСТЬ У СПРАВІ

Чітке законодавче визначення обов'язків учасників цивільного процесу має вагоме значення як для осіб, що захищають свої права та інтереси в суді, так і для самого суду, оскільки відповідне правове регулювання є підґрунтям правильної побудови цивільних процесуальних правовідносин. В юридичній літературі даній проблемі не приділено належної уваги і розглядається вона лише в рамках дослідження інших інститутів цивільного процесуального права. Деякі аспекти питання щодо обов'язків учасників цивільного процесу висвітлювалися в роботах М. Штефана, В. Кройтора, Т. Тертичного,

Д. Луспеника, А. Солдатенко, С. Іванової та ін. Однак, на наш погляд, у законодавстві існують певні прогалини стосовно обов'язків суб'єктів процесу, які потребують відповідного усунення.

Загальну нормативну фіксацію права та обов'язки осіб, які беруть участь у справі, отримали в ст. 27 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК), а також у ст. 31 ЦПК, що визначає процесуальні права та обов'язки сторін. У зазначених нормах міститься детальний перелік прав, якими наділяються зацікавлені особи в цивільному процесі, однак щодо обов'язків законодавець застосував спро-